

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын
Тываобласть болгаш Кызылхоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

1925 чылда үндээлдеп чыгарылган

1953
август
1
СУБОТА
№ 148 (2833)
ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

КОРЕЯДА ТАЙБЫҢЧЫДЫЛГА-ГА ХОЛБАШТЫР ЭШТЕР МАО ЦЗЭ-ДУНГА БОЛГАШ ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙГА ЭШТЕР Г. МАЛЕНКОВ, В. МОЛотов ОЛАРНЫҢ ТЕЛЕГРАММАЗЫ (1 арын).
Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын 50 чыл оюн Кызылга демдеглэни (1 арын).
Областың сизген шөлдеринде (1 арын).

РСФСР-нин Статистика Эргелелиниң дыңнады (2 арын).
ПАРТИЯЖИ АМЫДЫРАЛ: М. Доржу.—Райода партия организациязының отчёт-сонгулда куралы (2 арын).
Дүжүт ажаап алышыккынагы бүгү тала-биле белеткелди ужуражыр (2 арын).

К. Дастай-оол.—Социалистг чарышты хүн-бүрү доктаамал удуртур (3 арын).
Ю. Назаренко.—Кайгамчыктыг шүлүкчү (3 арын).
Редакцияга чагаалар (3 арын).
Кыдат Улус Республикада (4 арын).
Кореяда тайбыңчылдылга холбаштыр (4 арын).

КОРЕЯДА ТАЙБЫҢЧЫДЫЛГА

Июльдун 27-де Паньмынжонг чедишкенин доозулган үр чугаалажышкынарның түнелинде Кореяда тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага ат салдынган. Дайыс чорудулгалары соксаан. Үш чыл ажыг үргүлчүлөп келген үгер-боо даашташыккынары ыржымналган. Дайылдажып турар ийи талаларнын чепсектиг күштери бүгү фронтубу-биле чепсэ дүжүртүнгөн зонаны артынга кагыбашаан, кызыгаарлал шугумундан үнүп турар. Корея айт-ырын туюлунга чедир өйлеп таарыштырган хандырап хүлээлгелиг политиктиг конференцияга белеткел эгелээн.

Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Ким Ир Сенге СССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Г. М. Маленковтун бо хүч парламенттин турар телеграммазында чугаалап турары болза:

«Тайбыңчыдылгага ат салган дугайында медээ болза, тайбыңчыдылга дугайында чугаалажышкынарның чедишкенин доозулган маадрылгы корей улустун болгаш кыдаттын улустун алдарлыг эки-турачыларының улуг тиелелгези кылдыр көрүп турар бүгү совет улуска ханы сеткил ханышкыны болдурган.

Кореяга тайбыңчыдылга дугайында дугуржулга болза, оон-биле калы тайбыңчы болгаш демократиянын бүгү лагериниң улуг тиелелгези болур.

Дайынын соксатканы-биле корей күрүнениң чангыс аай чоруун каттап тургузарының сорулгалары болгаш оон-биле калы корей улуска таварышкан дайынын үрегдэни улус ажал-агыйн натап тургузарының сорулгалары корей улустун мурунда туруп турар.

Ол улуг болгаш сонгаарлатымас сорулгалары шийтирилээрине чедишкенин доозулган Корея Улус-Демократтыг Республиказынын чазанын СССР-нин чазала күзөп турар болгаш тайбын амыдыралды тургузар болгаш бодунун төрөзүн чуртунун хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш хан төгүшкүнтү дайынын таварыштырган аар-берге балыгыларын эдер талазы-биле чангысдан корей улуска бүгү болдунар дузаламчыны көргүзөрине беленин илереди турар.

Совет чазактын баштыгынын бо телеграммазы болза, маадрылгы корей улустун болгаш кыдаттын улустун алдарлыг эки-турачыларының улуг тиелелгези, тайбын болгаш демократиянын бүгү лагериниң улуг тиелелгези байырлап турар бүгү совет кижилериниң сеткил сагыжын илгерилеп турар.

үш чылдарынын дургузунда Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын болгаш анаа дузалажыры-биле келген кыдат улустун эки-турачыларының маадрылгы удурланышыккынын сый шыдавааннар.

АКШ-тын күрүне секретары Далес тайбыңчыдылгага ат салганын дугайты бодунун чугаазында дайыс чорудулгаларынын үш чылдарынын дургузунда хамааты чононун иштинден хей миллион корейлер кыргытырып-хыдыткан болгаш Сонгу Кореянын девискээри «колдуунда хоозуратырган» деп ыят-чогу-биле мактаган. Үндыг медеглели-биле Далес чамдык бир кижилерни коргударын бодааны чадавас, ынчалза-даа түнел сыр өске болган; АКШ-тын күрүне секретары колдуунда-ла Кореянын тайбын чонон кыргып-хыдырынче, улустун байлаан узуткаарыче уулаган америк интервенцияны шынныг шынчизин эсет чокка оналдап демдеглелкен.

Дайынын шак ындыг аргалары америк команддалгалы дузалаваан деп чүвени Кореяда дайын чорудулгаларынын түнели тодаргай көргүзүп турар. Олар Кореяга дайын тиелелгезин чедип ап шыдапас болган дээрин америк генералдар безин минир ужурга албадаттырганнар. Камгала министр турган Маршаллды Кореяда кандыг-бир кым-даа сонугургай бээр деп бодаарга чок болгай, ынчанмыжа дайын чорудулгаларынын дугайын чугаалааш, ол мынча дээ: «тоол домак чылча шаптырган, бистер, улустун бодал турганы ышкаш, ындыг-ла күчүлүг чурт болбаан-дыр бис».

Херектин ужуру чүдөл дээрге, бодунун демиселиниң шынныгын медегер билер чорук корей улуска болган анаа дузалажып келген кыдат эки-турачыларга чалдангыш чок күштү болгаш чижегдел чок шудургу чорукту берген. Улус демократтыг тургузугун маргылаа чок артык күштү, фронт биле тылдын чалгылыш чок чангыс-эптиг болза, таарымчалыг бүгү байдалдарны тургузуп берген, күш-ажылчы партиянын болгаш бодунун чазан долгандыр сырый катышкан корей улус ол байдалдарын ачызында дайынын бүгү бергелерин ажып эрткен. Патриотизмниң улуг күзели-биле сорук кирген улустун армиязы шыл-гараллары өлүм чок муң-муң маадрыларын бодунун ортуздунан депшиди үндүргөн.

Кореяже америк армиянын ийи дугаар делегей дайынын дуржулгазын шингээткен эн дээр дивизияларын база ол ышкаш шериг-агара күштериниң болгаш шериг-далай флдуунун хей санныг катыжышкынарны октаан турзажак.—олар кандыг-даа дайын чедишкенин чедип ап шыдаваан ужуру шак ында. Дайынын үш чылдарынын түнелинде олар буттарынын агрессиязын эгелээн бизниг кызыгаарына—38-ки параллельге таптап турганнар.

Тайбынга ынакшылдыг корей улуска удур америк агрессия чангыс эл-сеткилдиг удурланышыккынары бүгү делегейге хайындырып үндүргөн. Интервенциянын үлгедешкенин удуз күчүлүг шимчээшкени бүгү чурттага калбарган.

Бо бүгү болза, америк чакгырыкчы бөлүктөрүн кордаларынын буураарына чылдаган болган болгаш тайбыңчыдылганы чарар дугайында чугаалажышкынарже баар кылдыр оларны албадапкан.

Ол үр болгаш нарын чугаалажышкынарнын төгүзү бүгүдээге утунмас. Бүгү делегейнин тайбынга ынакшылдыг күштери Кореяга дайынын эн эгезинден тура-ла отту доп-доран соксалары дээш, Кореяда маргылааны тайбын шийтирилээриниң сорулгазы-биле чугаалажышкынарны организастаары дээш шимчеп үнгенер.

Совет Эвилели дайынын соксаларынеч уулаган бүгү-ле базымнарны өскерлиш чокка деткип турган Оон эгезин 1950 чылдын июльда Индиянын премьер-министри Нерунун саналыга Совет чазактын харызында салган. Оон даразында СССР-нин КНО-да төлээлекчииниң 1951 чылдын июль айында Нью-Йоркка радио дамчыштыр кылган чугаазы тайбыңчыдылга дугайында чугаалажышкынарны эгелээриниң үндэни болган. Адактын сөөлүндө 1953 чылдын апрель 1-де Совет чазак болза, туттурган шериглерин солчур дугайында айтырыга америк таладан тургускан баш муңгаш чорукту чок кытыр болгаш оон-биле

тайбыңчыдылганы эн дүрген чаранын хандырап чорукче угланган Кыдат Улус Республиканын болгаш Кореянын Улус-Демократтыг Республиказынын чугула эгелээшкенин шийтирилди-биле деткээн.

Корея болгаш кыдат таланын киргени база Совет Эвилелиниң деткээни саналдар корей айтырын чөптүг шийтирилээрине таарымчалыг байдалды тургускан болгаш тайбыңчыдылганы Чаргаш, дайын чорудулгаларын соксадыр арганы берген.

Кореяда чугаалажышкынар шак ол хире үр—ийи чыл он чеди хонук узамдыккан фактыны чүн-биле тайылбырлаарыл? Ыраккы Чөөн-чүкке дайынын одаан артырынга болгаш калбартырынга сонугургалдыг АКШ-тын чамдык бөлүктери, тайбыңчыдылгага ат салырын көнгүс үзе шаап шыдаваза-даа, ону узамдыктыраар, нарыялдыр дээш бүгү-ле күженишкенин салып турганы чүгле ол факты-биле тайылбырлаар. Ол чименишкенин буурашкыны болза, тайбынче улустарын чүткүлү, оон мурунунга тайбынны ажык болгаш чажыт бүгү-ле дайынын туржуп шыдаван аткаарлаарыга албадаттыр, шак ындыг күчүлүг күш болуп өскенин херечилеп турар-дыр.

Ынчангаш, Кореяга тайбыңчыдылгага ат салганы болза, тайбынга ынакшылдыг күштерин улуг тиелелгези болур. Ынчанмыжа Кореяга быжыг тайбын болза, бодунун чуртунун салым-чолунун дугайында айтырыгы даштыкыдан холгаарлап киришик чок байдалга болуу шийтирилээр арганы корей улуска тысып бергенде, чүгле ынчан доктааган турар. Корей күрүнени национал чангыс-ай чоруун каттап тургузарынын сорулгалары—дайын эгелээриниң мурунда-ла корей улустун бүгү сагыш-човажыккынын төүниге туруп турган сорулга ол орта тодаргайлакчы рольду ойнаар ужурул. Кореянын тайбынга ынакшылдыг, демократтыг үндэниге катыжыры корей улустун бодунун хан-дамырында холбаалыг.

Бүгү чурттарын улустары Кореяда болушкунарын моон ымай калбарынын канчаар-даа аажок улуг кичээни-биле хайгаараар. Олар июль 27-де ат салдынган тайбыңчыдылга дугайында дугуржулга агрессив күштерге үрөтпезин дээш эн улуг сонугургалды илгерилеп турарлар. Моон ужурунда корей айтырын тайбын шийтирилеп таарыштыраар моондактар деп оралдажып турар тайбынны дайынын чименишкенин калбак хей-ниити серемчилдиг хайгаарап турар.

Ли Сын Ман бир-ле кайгамчыктын хүнде тайбыңчыдылганы «кара туразы-биле» үрөтпип шыдаар дээр дугайында АКШ-та дыка-ла хөй чугаалажып, бижип турарлар. Ол чалчага шак ынчаар чылдак кагар чорук бодунун ат салганы дугуржулганы сагыры дээш харысалганы Катышкан Штаттардан адырбай турар дээрн кымга-даа билдингир Тайбыңчыдылга дугайында адаанда АКШ-тын ады туруп турар дугуржулганы күсседири дээш харысалганы АКШ-тын шериг команддалыг болгаш чазала хүлээвиин канчаар.

Кореяда тайбыңчыдылга корей айтырын тайбын шийтирилээрине орукту ажиткан. Үгер-бооларын үнү чиккен амгы үеде, Корея күрүнениң национал чангыс-ай чоруун каттап тургузарынын, канчыгаан хоорайлары болгаш суурларын каттап тургузарынын сорулгалары, чуртту улус ажал-агыйн көдүрериниң сорулгалары корей улустун мурунда туруп турар. Бо бүгү чүдүлдерин талазы-биле корей улуска Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа демократтыг чурттарын иделкейлиг деткимчези болгаш дузаламчызы хандырткан.

Чугаалажышкынарнын аргазы-биле, сонугургалды талаларын аразында дугуржулганын аргазы-биле таарыштыр шийтирилээрини шыдапас хире улустар аразынын маргылаалды айтырылары чок деп чүвени Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чедишкенин доозулган чугаалажышкынар бүгү бүзүрөлдү-биле бадгыткан. Ону медегер билери тайбынга ынакшылдыг улустарга бүгү делегейге тайбынны быжыдары дээш демиселге чаа-чаа күштерни немер берип турар.

«Правданың июль 28-те мурунку чүүлүндө».

Кыдат Улус Республиканың Улустун Төп Чазаның Даргазы эш МАО ЦЗЭ-ДУНГА

Кыдат Улус Республиканың Күрүнениң Административтиг Чөвүлелиниң Премьеры болгаш Даштыкы Херектер Министри эш ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙГА

Тайбыңчыдылгага ат салганы болгаш Кореяда дайынын доозулганы болза, маадрылгы корей улустун болгаш кыдат улустун алдарлыг эки-турачыларынын улуг тиелелгези болур.

Совет Эвилелиниң улустары Ыраккы Чөөн-чүкке болгаш бүгү делегейге тайбынны камгалаарынын херээнге бо канчаар-даа аажок улуг тиелелгези таарыштыр улуг кыдат улуска байыр чедирбишаан, оон холун быжыг туруп тур.

Тайбыңчыдылгага ат салганы-биле болгаш дайын чорудулгазын доозулганы-биле чегерелештир улустарнып тайбын, хостала дээш демиселге бо чедишкенин быжыглаар сорулга тайбынга ынакшылдыг улустарын мурунда салдынган.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. МАЛЕНКОВ.
СССР-нин Даштыкы Херектер Министри В. МОЛотов.

Москва, 1953 чылдын июль 28.

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын 50 чыл оюн Кызылга демдеглэни

Кызыл хоорайның партия активи

БУДУРУЛГЕЛЕРДЕ БОЛГАШ КОЛЛЕКТИВТЕРДЕ

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын 50 чыл оюн демдеглээн Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы июль 30-де болуп эрткен. Хуралды СЭКП хооркомунун секретары эш П. Киселев ажиткан. Анаа Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын 50 чыл оюнун дугайында илеткеди СЭКП Тыва обкомунун секретары эш С. Соном кылган.

Бистия партиязынын бузулбас чангыс-эвин улам быжыглавышаан, коммунизм тургузушкунун улуг тиг партиязынын 50 чыл оюнун дугайында илеткеди СЭКП Тыва обкомунун секретары эш С. Соном кылган.

Ажыл хүнү дооступ турда, област кездэ ажал-агый болгаш белеткелдер эргелелиниң белеткел талазы-биле эргелелиниң ажылчынары, албан-хаакчыттары партиязынын 50 чыл болган оюн таварыштыр Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын Төп Комитетиниң пропаганда болгаш агитация килдизини, СЭКП ТК-нын чанында Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинниң институтунун үндүргөн чүдүн таныжары-биле бес-садага чылгып келген.

Беседде Коммунистг партиязга эн ханы ынакшылдын, партиязын удуртулгазы-биле коммунизмни тулду тургузары дээш улам күженишкенин ажылдаарынын демдээ-биле эрткен.

ОБЛАСТЫҢ СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ КАЛИНИН АТТЫГ КОЛХОЗТА

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Танды районда Калинин аттыг көдээ ажал-агый артели бо чылын 11 муң центнер сизген белеткээр планын, а июль 25-ке чедир бөлүп сарааттап алганы 6300 центнер, 150 центнер селос салган.

Колхозтун сизгенчи бөлүктөрүнүн аразында социалистг чарыштын түнелин беш хонук санында үндүрүп турар. Сөөлгү беш хонукта бири-гери онаалдазын 114 хуу күссетки Обуховтун бөлүү, ийги черни планын 101 хуу күссеткен Загоченкоуу ээлээн.

Колхоз мал чеми белеткээрин июль 1-де эгелээн. Ажылдын графиниң өзүгаар сизген ажылгына киржир бүгү-ле күштери баш бурунгар хуваап, хову бригаданын бөлүктөрине онаалдарны берген турган. Ол ышкаш колхозта 19 кижилг агитколлектив бодунун күжүн база-ла бөлүктөр аайы-биле хуваап тургускан.

Калинин аттыг колхоз бо чылдын чаксы хову ажылынын талазы-биле социалистг чарышка тиелкечи болгаш СЭКП райкомунун, райсовет күссекомунун шилчир кызыл тугун чаалап алган.

Хову бригаданын колхозтун хана солуну ажылдын 25 хүнеринде 5 катап үнген, ийи кезек черде чырытылып турар листоктар 32 удаа үнген, организастиг номчулгаларын 48, лекцияны 8 катап организастан. Көргүзүп самбыразын көрүштүг, үргүлчү чартып кылырын херээжен

Колхозтун сизген шөлдеринде аъттын 12 машиналары үзүктел чок кестирип турар, Бай-Хаак МТС-тин 3 машиналар кошкан трактору база ажылдап турар. Ынчаарга шөлдерин кестинген сизгени бөлүп сарааттарына 110 колхозчулар киржип турар.

Сизгини чемгир үезинде белеткээр

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). Сизгини четчир, малга хоолулуг эки үеде белеткээр чорук күрүнениң мал үетер планын ботландырынга холбашкан чугула айтырыгын бирээзи. Өвүр районда «Торгалыг» көдээ ажал-агый артелиниң колхозчулары июль 25-ке чедир 212 гектарын сизгини кескен, оон 424 центнерни 21 сараат кылдыр бөлүп тургускан, 150 центнер селосту база шыгжааннар. Сагыда «Кызыл тул» колхозтун хову бригаданы амгы күжүн сизген

белеткелинче угландырган, дөрт бөлүк ажылдап турар. Бо талазы-биле Боршойда 27 кижилг сизгинчер 10 улуг сарааттары тургускан. Ында хана солуну неделя санында, листок хүн бүрү чыратынан турар. Оларда хол кадыры-биле кестирип турар херээжен Долзатпаз норманы хүн бүрү 150 хуу, сараат салыкчыларындан Алдын-оол, Мөнгө олар ийден ажыг норманы күсседип турар. Ол бөлүк сөөлгү беш хонукта безин 160 центнерни белеткээн.

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле).

Мал чеми белеткээр чугула кампания ажылын дүргедештир сорулга-биле Барыш-Хемчик районун төвүндө колхозтарже шефчилер үзүктел чок шуужуп үнүп турар. Кызыл-Мажалык суурда коллективтерден 21 кижиге «Красный пахыр» колхозка чорааш 109 тоннаны копналышышаан, оон 7 тоннаны сарааттап тургускан. Июль 24-тен эгелеп ол колхозка дөрт хун ажылдаары-биле 23 кижилг бригада база чоруткан.

КОЛХОЗТАРГА ШЕФТЕР

Кызыл районда «Баян-Хем» колхоз ниитиниң малын 104 тонна сизгини 21 сараат кылдыр белеткел алган. Ол чугула кампания ажылга дузалажыры-биле Кызылдың горло коллективинден субботанын кезээинде 16 кижиге чед бергенер.

Шефчилер ол колхозтун ажылын багай өвөс деп сонугургап көргөнөр. Бүдүрүлгө планында көрдүнгөн туралардан 5 чуртталга бажынырын дугайларда кирген, 60 баш малга чаа кажааның ам чүгле кырын кылдып турар. Колхозтун тараа болгаш ногаа культураларынын үнүжү дыка чаагай.

Июль 26- (воскресенье) сизген бөлдеринге таарышпас, чаашкынын хүн болган. Шефчилер өске ажал кылырын колхоз баштаар чери-биле дугуршкаш, селос шыгжар онгар казын эгелээн. Ол хүн 43 тонна кирер онгарны белеткээш, хүлээди берген. Анаа шефчилерден Анудимов, Белобородова, Кочева болгаш өске-даа эштер эки ажылдааннар.

РСФСР-ний улус ажыл-агыйының хөгжүлдээнин күрүнө планының 1953 чылдың бирги чартында күүселдээнин түңнелдерин дугайында

РСФСР-ний Статистика Эргелелиниң дыйнады

1953 чылдың бирги чартында республикага болгаш чер-черге чыгыртырган үлестирүүнүң, көдээ ажыл-агыйының база транспортунуң хөгжүлдээни, капитал туудушкунунуң өздүдээни, бараан саарылганының калбарышыны, коммунал ажыл-агыйының хөгжүлдээни, хоорайлар чаагайжылдыггазы, ажылчыларның болгаш албан-хаакчытарның санының улгадышының база культураның тургузушкуну моон адаанда саннар-биле характерлетинип турар:

I.

Нити продукция бүдүрүлгезинин талазы-биле чылдың бирги чартының планы РСФСР-ний республикага болгаш чер-черге чыгыртырган үлестирүүнүң талазы-биле 100,3 хуу күүсетинген. Үлестирүүнүң нити продукциязының бүдүрүлгезинин планын ангы-ангы министрстволар мынчаар күүсеткилээ:

1953 чылдың бирги чартында болгаш 1952 чылдың бирги чартында

РСФСР-ний Чурт болгаш одалга үлестирүүнүң министрствозу	102
РСФСР-ний Чийк болгаш аш-чем үлестирүүнүң министрствозу	101
РСФСР-ний Тудуг материалдарының үлестирүүнүң министрствозу	101
РСФСР-ний Ыяш болгаш саазын үлестирүүнүң министрствозу	90
РСФСР-ний Коммунал ажыл-агый министрствозунуң үлестирүүнүң бүдүрүлгелери	104
РСФСР-ний Орук болгаш транспорт ажыл-агыйының министрствозунуң үлестирүүнүң бүдүрүлгелери	104
РСФСР-ний Культура министрствозунуң үлестирүүнүң бүдүрүлгелери	105
РСФСР-ний Кадык камгалал министрствозунуң үлестирүүнүң бүдүрүлгелери	103
Роспромсовет	100,7

1953 чылдың бирги чартында хөвөн-саазын, лён болгаш дүк кылыгы пөстөрүнүн, хөм болгаш резина идиктеринин, ак хеп кылар трикотаждын, эр-херээжен уктар кылыгыларын, хевистеринин, эйттин, үнүш үзүнүн, кондитер кылыгыларын, макаронуну, виноград болгаш кат-чимистен кылган арагадарның, мороженонун база чоңга өске-даа барааннардың бүдүрүлгезинин планы ажыр күүсетинген.

Тудугтуң демир-бетон болгаш гипс кезектерин, линолеумну, линкрусту, санитар фаянсызы, кадаглар, лесорамнар, көдээ ажыл-агый машиналары, слесарь-монтаж херекселдерин, электри-турбузулга кылыгыларын болгаш продукцияның өске-даа хевирлерин бүдүрүүнүң үндүреринин талазы-биле чылдың бирги чартының планы ажыр күүсетинген.

Ынчалза-даа продукцияның ангы-ангы хевирлерин бүдүрүүнүң үндүреринин талазы-биле планда доктаатынган оналдалары чамдык министрстволар долузу-биле күүсетпээн. РСФСР-ний Тудуг материалдар үлестирүүнүң министрствозу туурай болгаш черепица бүдүрүлгезинин планын күүсетпээн; РСФСР-ний Ыяш болгаш саазын үлестирүүнүң министрствозу тудуг мыянының сөөртүлгезинин планын болгаш дилг материалдарының бүдүрүлгезинин планын күүсетпээн; РСФСР-ний Чийк болгаш аш-чем үлестирүүнүң министрствозу балык тударының планын болгаш пиво бүдүрүлгезинин планын күүсетпээн; РСФСР-ний Чурт болгаш одалга үлестирүүнүң министрствозу бажык холодильниктерин, пааынанан шой болгаш алюминий савалары, демир оруннарны, бичии урулгарының чадаг тергелерин бүдүрүлгезинин планын күүсетпээн; Роспромсовет тергелер, сөөртүлгелер, хоолайлар, мебель, демир сава, гармоньнар болгаш баяннар бүдүрүлгезинин планын күүсетпээн.

II.

РСФСР-ний республикага болгаш чер-черге чыгыртырган үлестирүүнүң продукциязының кол-кол хевирлеринин бүдүрүлгезин 1953 чылдың бирги чартында 1952 чылдың бирги чартында деңнээрге мынчаар улгаткан:

1952 чылдың бирги чартында болгаш 1953 чылдың бирги чартында	
Кара металлдарының прокады	122
Торф	106
Тууубу	117
Тууубу солукчулары	105
Черепица	109
Гипс тудуг кезектери	108
Демир-бетон тудуг кезектери	133
Облицовкалаар плиткалар	112
Метлах плиткалар	127
Дилг материалдары	107
Толь	112
Линолеум	141
Линкруст	181
Сывырган демирден кылган кадаглар	118
Чугай	112
Гипс	107
Бижири чугай	113
Ыяш рамалар	115
Көдээ ажыл-агый машиналары	161
Тергелер болгаш сөөртүлгелер	113
Хөвөн-саазын пөстөр	109
Дүктен кылган пөстөр	105
Торгу пөстөр	102
Даштыкы хеп трикотаж	103
Ак хеп кылар трикотаж	122
Демир оруннар	116
Мебель	109
Пианино болгаш рояльдар	114
Радиоприменниктер	160
Гармоньнар, баяннар болгаш аккордеоннар	115
Пателефоннар	116
Бижири машиналары	118
Бижектер болгаш серээлер	105
Металл савалар	150
Шаажан болгаш фаянс савалар	104
Өөреникчилер кыдырааштары	111
Эйт	103
Мал саржаа	102
Үнүш үзү	141
Сыр	125
Кондитер кылыгылары	111
Макарон кылыгылары	125
Виноград арагазы	125
Кат-чимис арагазы	112
Пиво	110
Витаминер	121

1953 чылдың бирги чартында РСФСР-ний республикага болгаш чер-черге чыгыртырган үлестирүүнүң нити продукциязы 1952 чылдың бирги чартында бодаарга 9 хуу өскөн.

1953 чылдың бирги чартында республикага болгаш чер-черге чыгыртырган үлестирүүнүң үндүрүп турар продукциязының шынарын элээн экижидилгези чедип алдынган, ынчалза-даа чамдык бүдүрүлгелер продукциязының чангыс-аай кылдыр доктааткан шынарын болгаш сорттуг чоруун үрөп турган. РСФСР-ний Чийк болгаш аш-чем үлестирүүнүң бүдүрүлгелери «капрон» деп торгудан кылган эр-херээжен уктарының бир дугаар сорттарын бүдүрүп үндүреринин планын күүсетпээннер. Шаажан-фаянс саваларының, мебельдин, оруннарның, айыыл чок бритваларының база айыыл чок бритваларга бистерин болгаш Чурт болгаш одалга үлестирүүнүң база усытышы кооперациязының бүдүрүп үндүрүп турар өске-даа чамдык барааннарның шынары ам-даа куду хөвээр болуп турар.

1953 чылдың бирги чартында үлестирүү продукциязының бот-үнезинин чийгедилгези 4 хуу хире болган.

III.

Колхозтар, машина-трактор станциялары болгаш совхозтар чаксы тарылганы чедишиктерин эрттирген болгаш чазын тарып культураның тарылганының планын күүсеткенер.

1953 чылдың дүжүдүнүн тарылга шөлу эрткен чылга бодаарга улгаткан, тарымал тооруктуң болгаш чигир сөккелазының тарылга шөлдери улгаткан. Кызылтастың тарылга шөлу дыка улгаткан. Республиканың колхозтары чазын тарып кызылтастың болгаш тарымал тооруктуң тарылга планын ажыр күүсеткенер. Лён, картофель, ногаалар тарылганының планы чедир күүсетинген.

Нитинин мал ажылын мал ченери-биле хандырар сорулга-биле колхозтар мал чени культураның

ның шөлдериң дыка улгатырганнар. Чангыс чылдың сигенеринин болгаш силос культураның тарылганының планы ажыр күүсетинген. Хөй чылдың сигенеринин шөлу калбарынган, ынчалза-даа хөй чылдыг сигенеринин тарылганының планы бо чылдың чазынынга чедир күүсетинген.

Бо чылын машина-трактор станциялары болгаш совхозтар тракторлар-биле, автомашиналар-биле, комбайннар-биле болгаш көдээ ажыл-агыйының өске-даа машиналары-биле эңир чылдагызындан хөй чепселетинген.

Бо чылдың чазының дургузунда садтарын, кат болгаш виноград тарып черлерин шөлдери улам калбарган.

IV.

РСФСР-ний Орук болгаш транспорт, ажыл-агыйының министрствозунуң автомобиль транспортуң чүк сөөртүлгезинин планы 1953 чылдың бирги чартында 105 хуу болгаш автобустар-биле пассажирлер дайылгаарының планы 107 хуу күүсетинген.

1953 чылдың бирги чартында РСФСР-ний биче хемнери-биле чүк сөөртүлгезинин планы 109 хуу күүсетинген.

РСФСР-ний Орук болгаш транспорт ажыл-агыйының министрствозунуң автомобиль оруктарының туудушкунуң планын 105 хуу күүсеткен болгаш оруктар септелгезинин планын чедир күүсетпээн.

V.

РСФСР-ний министрстволарының болгаш ведомстволарының ботандырып турары, күрүнениң капитал туудушкунунуң хөмчээли 1953 чылдың бирги чартында 1952 чылдың бирги чартында бодаарга 114 хуу болган, оон иштинде РСФСР-ний Коммунал ажыл-агый министрствозунуң талазы-биле—125 хуу, РСФСР-ний Чырыдышыкы министрствозунуң талазы-биле — 141 хуу, РСФСР-ний Чийк болгаш аш-чем үлестирүүнүң министрствозунуң талазы-биле — 105 хуу, РСФСР-ний Орук болгаш транспорт ажыл-агыйының министрствозунуң талазы-биле 115 хуу күүсетинген. Ынчалза-даа 1953 чылдың бирги чарты чылын тудуг планын РСФСР-ний министрстволары чедир күүсетпээннер.

1953 чылдың бирги чарты чылында чуртталга туудушкунуңга ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринин, а ол ышкаш РСФСР-ний республиканың министрстволарының болгаш ведомстволарының капитал салышыкынар 1952 чылдың бирги чарты чылында деңнээрге 22 хуу улгаткан, а чер-чер Советтеринин коммунал туудушкунуңга салышыкынар 33 хуу улгаткан.

1953 чылдың бирги чарты чылында РСФСР-ний девсиязынче школар, кинотеатрлар, эмнегелер, поликлиникалар, урутлар яслилеринин, садтарын, пионер лагерылеринин болгаш өске-даа культураның амыдырал албан черлеринин туудушкунуң улуг хөмчээлдер-биле чорудуп турган.

РСФСР-ний чуртталга-хамааты туудушкуну министрствозу керээли тудуг-монтаж ажалдарының хөмчээлин эрткен чылдың бирги чартында бодаарга 16 хуу улгатырган, ынчалза-даа 1953 чылдың бирги чартының планын долузу-биле күүсетпээн.

VI.

1953 чылдың бирги чартында совет салгынын улам ыңай калбарышыкы үргүлчүлөп турган.

РСФСР-ний чазанын шипитрин өзүугаар чоруткан, карточка системаны дүжүргөн соонда массалыг херекелден барааннарды күрүнениң үрректен садар өртекттеринин сан талазы-биле алды дугаар чийгелдиз чоңга барааннар салдыгыларын улам ыңай улгадышыкынынга идиг берген.

1953 чылдың бирги чартының дургузунда күрүнө болгаш кооператив салдынын шугуму-биле 1952 чылдың бирги чартындан 15 хуу хөй барааннар чоңга сатынган. 1953 чылдың II кварталында өртекттер чийгелдизинин, калбак херекелден

барааннарның бүдүрүлгезинин өскөнүн болгаш рынок фондурларын улгатырарының талазы-биле ССРЭ-ний чазанын өске-даа хөмчелерин ботандырганының түңнелинде 1952 чылдың II кварталында бодаарга чоңга барааннарны 23 хуу хөйну садылаан.

Эйт болгаш эт продуктуларының, балык болгаш балык продуктуларының, мал саржаанын, үнүш үзүнүн болгаш чөмгө херекелээр өске-даа үстөрүнүн, сырын, чуургаларын, чигирин, кондитер кылыгыларын, шайнын, хөвөн-саазын болгаш торгу пөстөрүнүн, хептиң, трикотаж кылыгыларын, эр болгаш херээжен уктарын, хөм идиктерин, шактарын, дааранылга машиналарының, мебельдин доозун сордуручуларының, пателефоннарның, телевизорларын, чадаг тергелерин, мотоцикльдерин болгаш чийк автомобильдеринин салдылаашкыны 1952 чылдың бирги чарты чылынга бодаарга 1953 чылдың бирги чарты чылында улгаткан. Ынчалза-даа чамдык барааннарның талазы-биле чоңуң негелдизин элээн хөй районнарда ам-даа долузу-биле хандырбайн турар.

Күрүнениң болгаш кооперативинин магазинеринге көдээ ажыл-агый продуктуларын салдыгыларын өскөн-биле чергелештир 1953 чылдың бирги чартында ол продуктуларын чоңга колхоз рыногунда салдылаары, ылангы кызылтас далганын, крупаны, чуургаларын, картофельди, ногаа аймаан болгаш куштарын салдылаары база улгаткан. 1953 чылдың бирги чартында колхоз рыноктарында өртекттер чийгезн.

VII.

1952 чылдың бирги чарты-биле деңнээрге, 1953 чылдың бирги чартында коммунал электри станцияларының электри энергиязын үндүрери 13 хуу, газты үндүрери—33 хуу, коммунал суг дамчыдыкчыларының ажыктыг суг үндүрүлгези 8 хуу улгаткан.

Хоорай транспортуң бүгү хевирлерин биле пассажирлер дайылгаары эрткен чыл-биле деңнээрге улгаткан: пассажирлерин троллейбустар-биле дайылгаары 12 хуу болгаш трамвайлар-биле дайылгаары 2 хуу улгаткан. Чийк такси-моторлуг автомобильдер-биле пассажирлер дайылгаары 7 хуу улгаткан.

Чаа коммунал бүдүрүлгелерин тургузарының болгаш ажылдап турарларын калбарышының, хоорайларын газдыларының болгаш чаагайжылдарының талазы-биле ажылдар 1953 чылдың бирги чартында улам калбарып турган.

VIII.

РСФСР-ний республика болгаш чер-чер ажыл-агыйында ажылдап турар ажылчыларын болгаш албан-хаакчытарын саны 1953 чылдың бирги чартында 1952 чылдың бирги чартының деңнээрге 2 хуу улгаткан.

Республикага болгаш чер-черге чыгыртырган күрүнө үлестирүүнүң ажылчыларын күш-ажылының бүдүрүчүлүү 1953 чылдың бирги чартында 1952 чылдың бирги чартында бодаарга 6 хуу өскөн.

IX.

1953 чылдың бирги чартының төңүзүндө дээди өөредилге черлеринин болгаш техникумнарның сөөлүг курстарына, заочно өөренип турарлар-биле кады 300 муң аныяк тускай эртемнигелер өөредилгезин доозуп турган.

Чеди чыл болгаш ортумак школарга, ажылчын, көдээ аныяктарының школарына эрткен чылын өөредилгезин долу күрүнү дооскан өөреникчилерин саны 1952 чылдагызындан 12 хуу хөй болган. Оон-биле чергелештир ортумак школарын дооскан болгаш бышкан билиглерин аттестадан алганнарнын саны 40 хуу өскөн.

Чаа өөредилге чылынга уткуштур эге, чеди чыл болгаш ортумак школарга чылдың бирги чартында үндүргөн өөредилге номиары эрткен чылдың бирги чартында бодаарга 57 хуу хөй болган.

1953 чылдың бирги чартында РСФСР-ге чоңуң медицина болгаш санитария хандырылганын улам ыңай экижилгези үргүлчүлөп турган, эмнегелеринин, божуур бажынарнын, санаторийлеринин, даштамылга бажынарнын болгаш урутлар садтарының саны көвүдээ.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Райпода партия организациязының отчёт-сонгулда хуралы

Барын-Хемчик райпозунуң партия организациязының отчёт-сонгулда хуралы болуп эрткен. Ук организациянын партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылы мурунда чылдаазындан экижээнин отчёттуг хурал демделгезн. Эге организациянын хураллары 13 катап болган. Аная 26 айтырыгылар чугаалашкан. Ол болза, эге организациянын бодунуң ажылынга холбаштырган айтырыглар болуп турар. Коммунистерин партия хуралына киржилгези иделкейжээн база шүгүмчүлелдин болгаш бот-шүгүмчүлелдин денчөли бедээн. Эрткен өөредилге чылында политиктиг өөредилгези шынарын элээн экижиткен. Агитколлектив чурттакчы чоннуң ортузунга агитация ажылын чорудуп көлгөн. Хана солун 9 катап үнгөн.

Райпо аппаратының ажылдакчыларының ортузунга кижизидилге ажылын партия организациязының элээн экижиткени болза, райпозун нити ажылын чамдык эки түңнелдерге чедирген. Районда бараан саарылганының нити планы бо чылдың баштайгы чартында багай эвес күүсетинген. Чартык чылда бараан саарылганының планын Улуг Аягыты магазини (эргелекчизи эш Тримосев) 114 хуу күүсеткен. Райпозун мурак-ажылдакчыларын саны өзүп турар. Ылангы бараан складинин эргелекчизи эш Тинников, №1 майгын эргелекчизи эш Петрова, мал базанында эш Балчыр, столовая ажылдакчызы эш Субракова, тудуг бригадири эш Алдын-Даваа олар эки ажылдап турарлар.

Ынчалза-даа райпо ажылында уузукатынмай турар четпестерин коммунистер чыдын-биле шүгүмчүлээ. Бо чылдың ийги кварталында бараан саарылганының планы күүсетингезн. Бо талазы-биле «Тийлелге» колхозта, Кара-Хөлдө майгынар эң багай түңнелдиг болган.

Райпо шугумунда самчыгалдыг сан-түгү ам-даа улуг болушаан турар. Коммунистерин аразындан беэни Баргына, Судуна, Ширижик, Даваа олар хөй-хөй акша түнүк самчыгалдарын кылгылааш, пар-

тиядан үндүртүп, шүүгү харысалгазынче киргениер. Көдээ магазинер эргелекчилеринде самчыгалдык кылар чоруктар ам-даа үргүлчүлөшкөн. Районда үчөт-отчөттүн байдалы ам-даа экижизгезн.

Райпозун планында бо чылын чаа туудурап кылары көрдүгөн турбужа, оон чангызы-даа мынчага чедир күүсетингезн.

Күш-ажылдын сагылга-чуруму кошкак тургустунган. Ажыл шагы үзөр, арагалар фактылар бар. Оон чийгезне райпо аппаратында ажылдап турар эштер Кара-оол, Шевелов, Комбу, Бады-Белек олар хамаарып.

Ол бүгү четпестер болза, коллективте партия организациязын ажылдакчылар ортузунга кижизидилгелер ажылының денчеленин чавыс болуп турарын херечилеп турар. Партия организациязы коммунистерин чийлга харысалгазын ам-даа бедилдип шыдаван. Оларга бердинген партийжи даалгаларын күүселдээнин доктаамал контролон чорутпаан.

Күрүнениң болгаш хөй-ниитинин чурумунга үлгелерлг болур талазы-биле чедир кижизитингезн ажылдакчылар райпо аппаратында бар. Столовая эргелекчизи эш Аракчаа багай ажылдап, бодун тогдуруп, администрацияның болгаш партия организациязының негелдизин күүседир талазы-биле боттуг ажылдар чорутпайн келген.

Райпозун, ында партия организациязын ажылынга райкүүскөм болгаш СЭКП райкому четпес дуалажып турарын, шүүгү, прокуратура болгаш шагдаа органдары самчыгалдык-биле шиптирлиг демисел чорутпайн турарын коммунистер шүгүмчүлээ. Райпо ажылынга контролду болгаш удуртулганы кошкаткан облпотребсоюзун адрезинге чөптүг шүгүмчүлелди коммунистер таварыштырган.

Илерээн четпестерин уузуктар талазы-биле шиптирли партия организациязын отчёт-сонгулда хуралы хүлээп алган.

М. ДОРЖУ.

Дүжүт ажаап алышыкының бүгү тала-биле белеткелдиг ужуражыр

СЭКП Улуг-Хем райкомунда

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районунуң партия комитетин июль 26-да болган бюрозуңга Шагаан-Арыг МТС-тин дүжүт алышыкының белеткелдин көрбүшүн, белеткелдин комбайннарны хүлээп алган механизаторларын колхозтарга хувааганын бадылаан.

МТС бо чылдың дүжүдүн ажаап алырынга июль 25-ке чедир 10 комбайннарны септеп дооскан. Белеткелдининин шынары багай эвес деп хыналда илерээнин бюро демделгезн. Ол ышкаш комбайннарнын хүлээп алган механизаторларын кол-

хозтарга хувааганын көргөн. Киров аттыг колхозка Сундуй-оол, Бондарев, Ленин аттыг колхозка Бюрюк, Сталин аттыг колхозка Демир-Хая, «Партиянык XIX съездин» колхозка Дангал-оол, Белек олар баштайгы ээлчегде онаатынганнар.

Моон-биле кады молотилкалар септелгезин, дүжүт алышыкының бүгү белеткелди дүрүдөдирин бюродан демделгезин, ылангы эрткен чылдагы четпестерин катаптавазынга боттуг хөмчелерин алырын онзалап айткан.

Элбекшилдиг дүжүттү чидирг чокка ажаап алырынга

Эрткен чылын га бүрүзүндөн 18 центнер ортумак дүжүт алган, а бо чылын сугат чок шөлдүн га бүрүзүндөн 20 центнер дүжүттү өстүрүп алырын хүлээнген «Красный пахарь» колхозтун тараажылары чайгы ажаалданы чорутпашкан, чаа дүжүт алышыкының хынамчалыг белеткенип турар. Бин-Хем районун ол миллионер колхозу бо чылын тараа культураныңдан 1100 ганы, ногаадан 200 ганы тараан, үнүштүг шынары эки. Сорттуг участкаста 15 колхозчуларын тускайлап быжыглаан, олар өске участкаста тараанын байдалын база хайгаарал турар.

Кандыг-даа ажылдыг чедишиктерин болуру анаа баш бурунгаар эки белеткелден кол хамаарынын колхозчу ишчилер медресидиг билити турар. Колхоз баштаар черинин тургусканы ажыл графиктин өзүугаар дүжүт алышыкынын 20 ажил хунеринде, а күрүнөгө база МТС-тин ажылдаанынга кирер тарааны 5-10 хун иштинде бүрүн дужаары көрдүнгөн.

Элбекшилдиг дүжүттү чидирг чокка ажаап алырынга тараажыларын белеткелди багай эвес. Туран МТС-тен керээ өзүугаар кээп ажылдаар комбайн болгаш машиналардан ангыда колхозтун тараа кестирер 3 машиналары, 2 сортторкалары, 4 лейтоннары бүрүн белең, 22 тергелер шупту, анаа тараа уруп сөөртүр 10 хааржактар септетин-

ген. Ангыстарда мажактар бөлдүрени негетинип келгенде ажылдаар 12 эт дырбааштары база өске-даа чепсек-херекелдер четчир бар.

Харымсалгалыг болгаш күрүнөгө ужуур-дузалыг бо чулула кампания ажылынга эки кылдынган шывыгылыг шаннар онза негелделг. Бо талазы-биле эрги шаннарын септевишаан, узуну 50 метр, дооразы 15 метр

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫ ХҮН-БУРУ ДОКТАМАЛ УДУРТУР

1953 чылдын бирги чартынын социалисттик чарыжына Тою районун ажилчы чоннары эвээш эвес чедишикиннери чедип алган. Районун бүдүрүлгелеринге, колхозтарына болгаш өске-даа черлеринге калбарган социалисттик чарыштын чартык чылда түннелинде үлөтүр, ажил-агый болгаш култура тургузушкунун херээнге дыка бурунгаар базымны кылган. Бо чылын районга калбарган социалисттик чарыш мурунку чылдардан дыка эки болгаш организаствы эртен деп чүвени чартык чылдын чарыжынын түннелери көргүскөн.

Районда мал ажилынын көгүлдөсү багый эвес түннелдер чедип алдыган. Мал өстүрүүнүн планын район 98,7 хуу күүсеткен. Нитинин малын өстүрүүнүн күрүнө планы күүсеткен. Оон иштинде районун колхозтары—«Совет Тыва» биле «Май 1-зи» мал өстүрүүнүн планын чедишикиннери күүсеткенер.

Чаш мал камгалап өстүрүүнүн талазы-биле алган хүлээлгелерин колхозтар база-ла багый эвес күүсеткенер.

Мал ажилында колхозчулар боттарында алган хүлээлгелерин чедишикиннери күүсетпешкен, ажилына ээ-харысалгалык болуп турарлар. Чижээ, «Май 1-зи» колхозтун иви кадарчызы, партия райкомунун кежигүрү эш Деверек төрөөн 410 мындылардан 410 иви аяларын дорурутуп ап, иви малдын ажаалда азыралын эки таарыштырып тургускан. Оон түннелинде иви өстүрүүнүн планы 104,4 хуу күүсеткен. Иви кадарчыларында Саны, Тоолай олар мурнакчылар болуп турарлар. Бо-ла колхозтун бызаа ажаакчызы херээжен Кара-Баштыг, «Совет Тыва» колхозтун бызаа ажаакчызы Севек, иви кадарчызы Чоргаалдай болгаш өскелер-даа мурнакчы малчыларда санадып турарлар.

Колхозчу сууржун амыдыралды тургузарынын херээнге социалисттик чарыш улуг рольдуг болган. Колхозтар аразынын социалисттик чарыжына «Май 1-зи» колхозтун туудуг бригадазы (бригадир Самий-ол) тилекчи болган. Ол бригада бо чылын Ий хемде сут күжү-биле ажилдаар электри станциязынын туудун дооскаш, ажилгала киирген.

Ол колхозтун колхозчуларынын бажынарнында, сууржун куудумчуларында Ильичинин, лампочкалары чырып турар. 1600 кубометр туудуг ыяжи белеткээр тургаш бурун күүседип, сөөртүп алган. 46853 вагон метр кмын болгаш чуга маназы хол-биле дилбишаан, бо чылын турдуга хереглээр дилер материалдарын бурун белеткээ. Чуртталганын 6 чаа бажынары, контора туттуган. Эргиде туттуган 24 бажынары, ны, школыны, башкылар чурттаар бажыны, колхозтун хлеб быжырап черин кырылаан. Ам аргакан 7 чуртталга бажынарын туруп турар. Туудуг бригадазында күш-ажылдын сагылга-чуруму эки организастванын. Туудугу шалыпчылар хүн бүрү өзүп турар.

Районда тарылга ажилы чаа ажил болуп турар. Тараа культураларынын дуржулга тарышкыны барык-ла 1951 чылдан эгелзэн. «Тожуга тараа үнес» ден хоозун чугааны үндезини-биле ажил тилзэн. Тараа культураларынын тарылга шөлдү эвээш тарытынып турар-даа болза, оон дүжүттү эки болуп турар. Ногаа культураларынын тарылгазы районда калбарып турар. Эртен чылын колхозчуларын бир күш-хүнүгө 2 килограмм картофель онаашкан. Тарылга ажилында «Совет Тыва» колхозтун хоуу бригадазы мурнакчы болуп турар. Ол бригада тарылга планын 104 хуу күүсеткен.

Сытыг-Хемде ыяш ажил-агый үлөтүр черини коллективни күрүнө планын чедишикиннери күүседип дээш социалисттик чарышты багый эвес калбарган. Чартык чылда туудуг ыяжи белеткээрүнүн планын аяр күүсеткен. 4566 кубометр ыяш Бий-Хеминин эринде дүжүртүүнөн 2300 кубометр ыяшты Кызылче салдадып бадырған. Ында ажилчылар Машпан-оол, Дайзы-Белек, Сыйдан, П. Крылов, Т. Маады, И. Торжук олар социалисттик чарыштын мурнакчылары кылдыр санадып турарлар.

Районун үлөтүрү комбиндалын даарынылга цехи (мастер Соколова) бүдүрүлгө планын 231 хуу, сапог даараар чеп 115 хуу, ыяш сөөртү өзө 100 хуу күүсеткен.

Районун хереглектерин кооперативизм алган хүлээлгелеринин чамдык адырларын эки күүседип турар. Чартык чылда баран саарылгазынын планы 107 хуу, садыг талазы-биле орулгалык болурунун планы 210 хуу күүсеткен. Дүк дужаалдазынын планы дыка аяр күүсеткен.

Район школылары чаа өөредилге чылынга эки белеткенип турар. Сей-бияна эге школызы, Тоора-Хеминя орус эге школызы өөредилге чылынга шуут белен.

1953 чылда районга калбарган социалисттик чарыштын чартык чылда түннелин СЭКП райкомунун бюро-

зуун болгаш райкүүскамнун катмышкан хуралына үндүргөн. Районун колхозтар болгаш бүдүрүлгелер аразынын социалисттик чарыжына «Май 1-зи» көдээ ажил-агый артели тилекчи болган. Аиаа СЭКП райкомунун болгаш райкүүскамнун шилчир кызыл тугун ты-высқан. Социалисттик чарышка мурнакчы болган 37 колхозчуларын, бүдүрүлгелерини СЭКП райкомунун болгаш райкүүскамнун хүндүлел самбыразынга кирип демделгэн.

Районга калбарган социалисттик чарыштын күүселдеринде улуг четпестер барын катмышкан хуралга илереткен. Районун чамдык колхозтарынын болгаш бүдүрүлгелеринин удурткучлары социалисттик чарышка бүгү ажил-ишчилерни хаара туруп кириштиреринге, чарышты удуртуруга өзү барымдаалап турган чоруктарыну буруу шаап көргөн.

«Совет Тыва» колхозтун даргазы Базыр, партия эге организастванын секретары Серинчик олар социалисттик чарышты багый удурткан. Оон хараазы-биле туудуг ажилы багый чоруп турар. Колхозчуларын күш-ажылге багый организастван оон түннелинде күш-ажыл кылгышылдар колхозчуларын 20 хуузу күш-ажылды минимумун күүсетпээ. Районун үлөтүрү комбиндалы (директору Багай-оол, партия организастванын секретары Данзынай) социалисттик чарышты багый чоруткан. Күш-ажылдын бүдүрүкчүлү чамдык цехтерде ам-даа экижи-взөн. Ол ышкаш райпо балык тударынын планын багый күүседип турар. «Заготживсырьё» конторазы социалисттик чарышка алган хүлээлгелерин коючуг багый күүсеткен.

1953 чылдын ийги чартынын социалисттик чарыжына районун бүгү колхозтарын, бүдүрүлгелерин болгаш оларнын ажил-ишчилерин калбаа-биле кириштиреринин талазы-биле, оон мурунда турган четпестерни доо дораан узуткаарынын талазы-биле тодаргай хемчеглерини ап чорударын партия райкому болгаш райкүүскам айткан.

Районун колхозтары, бүдүрүлгелери болгаш албан организаствалары боттарынын хуралдарына чартык чылдын социалисттик чарыжынын түннелерин чугаалажып көрүшкөн, ийги чартык чылдын социалисттик чарыжына чаа-чаа хүлээлгелерин алгылаштырып, ажилдаар улуг рольдуг болган.

К. ДАСТАЙ-ООЛ, СЭКП Тою райкомунун секретары.

Школа септелгези дооступ турар

ХАНДАГАЙТЫ (Радио-биле). 1953—54 өөредилге чылынга школызын бүгү тала-биле үлөгерлик белеткээрин хүлээнгеш, ол талазы-биле областтык бүгү ажилчы чоннарын кыйгырган Чөөн-Хемчик районда «Красный пахарь» колхозтун кыйгырынга Өвүр районун колхозта-

ры бурун катыжып турар.

«Коммунизмче орук» колхозтун ишчилери школынын белеткелин ам барык-ла доозар четкен. Шупту өөредилерин шукатуралааш баштайгы чугайлашкынын кылган, 29 парталарын септээн, стол, сандай белен. Школаны кырылаан.

Бо бүгү ажилдары суму Советинин депутаты эш Настык-Доржук, «Кызыл туук» колхозтун даргазы эш Базаан олар организаствалар, удуртуп турар. Белеткелде Мурузук, Дондук-оол, Даваалаан олар мурнакчы болуп турар.

Д. ШАГДЫР.

Империалисттик чурттага даянып алгаш, орус улуска хөни чок тургулаан Грушевский болгаш Ефремов суглар ышкаш буржуаз националисттерге интернационалист болгаш патриот Леся Украинка шынгы уурланып чороан. Ынчаардагы украинанын буржуаз парламентазы Леся Украинканын буржуаз националисттерге удуз чүүлдерин парлап үндүрбей турган.

Леся Украинка бодунун даштыкы черлерге чоруп чоранынын үезинде Европанын янзы-буру чурттарынын болгаш Африканын улустарынын чуртталганын болгаш культуразын ханзы-биле өөренип көрүп чороан. Ол делегей культуразынын эртинезинин дээр чүүлдерин бели-биле үнелештиришкен, уран-чүүлду моондактап турар буржуаз тургузугну шүгүмчүлзэн. Чогаалчы бодунун «Чаа перспективалар болгаш эрги хөлөгелер» деп чүүлүгө буржуазтыг Европанын ярип дүжүп турар капитализминге удуз турар орус улустун камчаар-даа аажок улуг моральдык күжүн демделеп билжээ.

Ол орус культуруга ынакшып, орус дыл кырынга литература шүгүмчүлелин бижиңи үндүрүп турган. Ленин биле Горькийин чүүлдерин парлап үндүрүп тургулаан «Жизнь» деп журналга ол итали болгаш польша литератураларда анги демиселинин дугайын бижиңи, бистини чуртувстуң хөи национал улустарына украин литератураны дугайында информацияны берип чороан.

Лариса Петровна Косач литература чогаалынын талазы-биле ажилында дыка эрте эгелзэн. Ол бодунун баштайгы шүүлүн тос харлында билжээ, а 13 харлында львов журналынга шүүлүктөрүн парладып турган, ыналча-даа хаанын цензуразы оон

чогаалдарын хоруттап турган. 1893 чылда оон шүүлүктөрүн чындызы «Брылларын чалгынарында» деп номун бижиңи үндүргөн, а чыл бурунгаар ол Генрих Гейненин чогаалдарынын очулгазын база дооскан турган. «Эртегини тоолу» болгаш «Роберт Гегини шотлантын королу» деп ийи улуг поэмалары хосталгалык демиселге тураскаатынган турган.

Ол үеде Украинанын мурнакчы литературанын баштакчызы турган Иван Франко шүүлүктүн чогаалды ажилы бели-биле үнелеп, ону деткин чороан.

1899 чылда Леся Украинканын «Бодалар болгаш күзөлдөр» деп шүүлүктөрүн чындызы, а 1902 чылда «Отклик» деп шүүлүктөрүн чындызы үнгүлзэн.

Чогаалчынын чогаалдыга ажилында эң үлөгерлик чүүл болза, оон дарлакчыларга удуз чепсекче кыйгырыны идиңи үндүрүп чороаны болуп. Ол «Хаан өлүп дүжөр» деп шүүлүн 1904 чылда база билжээ.

Леся Украинка драматургия талазы-биле сураглы кижилерин бирзэинге база санатырып турар. Ол бодунун бир шизинге уран-чүүлге хоралык сабылдары кылып турар америк уран-чүүлдүн бужар-баык чоруну чаа-шаап илереткен. Оон «Каткомбада» деп шинзи дарлакчыларга удуз чогаал болуп. Оон ынай ол фольклорлуг драма шин чогаалдарыны база билжигилзэн.

Леся Украинканын чогаалдары бистин чуртувстуң хөи национал улустарынын дылдарында дыка хөи санныг очудурунган. Оон номчукулдары кайгамчыктыг чогаалчыга кезээде ынак.

Ю. МАЗАРЕНКО.

Чөөн-Хемчик районун Сталин аттыг колхозунун сут күжү-биле ажилдаар электри станциязынын тууду доозулган. Чурукта: станциянын иштики хевир.

Чуруу С. Феоктистовуу.

САГЛЫДА ЧАА СУУР

Областын национал театрынын артистери Өвүр районга баргаш район төвү Хандагайтыдан район чаа суур чыскаалдыр шөйлөгөн. Машина оон кудумчузунга кээп доктаай бээрге, суурнун чурттакчылары бажынарнында үнгүлзэш, аалчыларын уткуп ап турганар. Аиаа чылгып келген чоонун аразында ол колхозтун база бир улуг назылык кежигүрү 60 ажыг харлыг Донгак Кашык ирей база турган.

Кежээкинин 9 шакта артистер боттарынын көргүссө чогуур концерт эгелей бергенер. Оон эртенде кезек артистер Донгак Кашык ашактын бажыныга барганар. Бажынын иштиңи чурук-плакаттар-биле каастан каан.

— Че, кандыг ажилдап, кайы хире чурттап тур силер, ирем,— деп айтырар бис.

Оон биске харылааны: — Кайы хире дээр ону, оолдарым, мен аныямада, бистер ышкаш каш кижилер, мындыг чаа, чырык бажынга чурттаар хамаан чок, кыштын соогунда, чайын чыс бора-кында байнын малын кадарып, түрөп чороан чүве болгай. Ам харын төрөөн Совет чазавыстын ачылы дузаламчызы-биле чаагай чурттап чор бис.

Бистин бо чурттап турар черивис шаанда кыдат салыгчыларнын бүү-

зелери турган чер-ле болгай, харындаа Кидаттын чанчын чургаанын дүштөп эрттер чери чүве. Оон майгын хал турган чери мында куду ырак эвөсте ийин, ам харын оон орнунда магазин эргелекчизи эш Биче-оол чаа склад туттура шаап ап-тыр.

— Силер-даа кырыл-ла бергендир силер, ам колхозта кандыг ажил кылып турар силер, ирем,— деп айтырарыска:

— Амыдырал чуртталга бо хире чаагай турда кырган мен дээш олутуруп кайын шылатынар дээр силер, огдум, амыдызында колхозтун туудуг ыяжин кадарып турар мен, күзүн тараа быжа бээрге тараага баар силер деп колхоз даргазы чугаалаар чороан. Ам Саглыда тараа тарып турар апарган болгай быс, ылангыя энир чылын тараавыс коичу ч чаагай болган. Манаа тарааны чүгте Тывага совет эрге-чагырга туруп келген соонда тарып эгелей берген чүве, оон мурунда харын «Саглы оглу кээргенчиг, шаннар кезир кээргенчиг, сарыг иттын кежин бергеш, тараа дилээр кээргенчиг» деп шоотуруп чороан улус болгай бис. Ам харын тарааны боттарывыстын суурувус чанында, боттарывыстын холууус-биле ажаал чип чор бис—деп ирей өөрүшкүлүг чугаалаан.

Саглынын чурттакчылары боттарынын суурун «Чаа суур» деп адап турарлар. Шаанда даглар, хемнер кезип, кылдыг кызыгаар черге чурттап чороан чоннар. Коммунисттик партиянын, төрөөн Совет чазактын дузаламчызы-биле ам бо хүн шак мындыг чырык чаагай амыдыралда киргенер. Саглыда «Чаа суур» ышкаш суурлар Тыва областын колхозтар бүрүзүнү шуптузунда чечек-телип сайзырап турар.

Н. ӨЛЗЕЙ-ООЛ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

МТС-тиң натура төлевириң чогуур өйүндө төледир

Барыин-Хемчик районун чамдык колхозтары МТС-тиң ажилдап бергени дээш натура төлевириң төлөрүн узамдыктырып, бо талазы-биле чурт бюджединин орулгалык кезектерин күүседиринге улуг моондактаашкынын таварыштырып турар.

1951—1952 чылдарда районун чамдык колхозтары МТС-ке 397 тонна тарааны азы 103 муң рублди төлээр ужурулуг.

Районун «Красный пахарь» колхоз (даргазы эш Сендажы, партия организастванын секретары эш Сюр-оол) 128 тонна, «Большевик» колхоз (даргазы эш К. Очур, партия организастванын секретары эш Коззан-оол) 88 тонна, «Комсомол 30 чылы» колхоз (даргазы эш Соскур-оол, партия организастванын секретары эш Очур) 67 тонна, «Победа» колхоз (даргазы эш Рымор, партия организастванын секретары эш Чарык-Карак) 55 тонна тарааны мынчага чедир натурага төлевейн чуртарлар.

МТС-тин машина херекселдерин, оон механизаторжуларынын ажилдап берген ажилынын төлевириң төлевейн турган колхозтары чогуур өйүндө санаштырып ажилдап райкүүскам, СЭКП райком шиптирлиг хемчеглерини база-ла албай турары четпес.

М. БУГАЛДАЙ.

Четпестерни узуткаар

Хөи уругларлыг болгаш бот илерге күрүнө дузаламчызы көргүзөр талазы-биле ажил Чөөн-Хемчик районда багай тургустунган. Күрүнө дузаламчызы тыпсырын дугайында илеринин билдирешкиннерин ажилчы чоннар депутаттарынын Чөөн-Хемчик район Советинин күүскаму коючуг оозалдап көрүп турар болгаш бо айттыгы талазы-биле доктаатынган чурумну үрөп турар. 1952 чылдын январь айдан бо чылдын май айга чедир райкүүскамга кирген 437 билдирешкиннерден 120 билдирешкиннерини коючуг оозалдап көргөн.

Районун сая кылдынын хөи уругларлыг болгаш бот илерге күрүнө дузаламчызы тыпсыр талазы-биле ажилдакчызы эш Чылыч бодунун албан хүлээлгезин харысалга чок күүседип турар.

Көдээде хөи уругларлыг болгаш бот илерге күрүнө дузаламчызын көдээ Советтер каныаар берип турар дугайында кандыг-даа хыналда чок.

Бо ажил бо хире багай турда ону сегидер талазы-биле ажилчы чоннар депутаттарынын Чөөн-Хемчик район Советинин күүскаму чүңү-даа кылбайн турар.

Н. ЛУКАНОВА.

Дарга шөлээлзэн, ажил чорбастаан

Тес-Хем районда күш-култура ажилы чайгы үеде шуут соксаан. Ам үеде районун күш-култура комитетинин даргазы эш Васильевская шөлээлзөп чоруткан. Оон-биле холбаштыр ажил шуут чорбастаан. Район төвүнде стадионун дал ортузун дургаар МТС буга каскап, суг бадыршып алган, оговор сугарып турар. Чайгы үеде чорудар ужурулуг комсомолчуларнын спорт маргылаарынын районга мынчага дээр эртирбээ. Харын-даа ол дугайы ам үеде шуут утундурган болуп турар.

Районга күш-култура ажилы организаствалары чүгө эш Васильевскаядан хамааржыр, ол чонта чүү-даа болдумнас дээр хөөндөн ВЛКСМ райкому адырлыр болгаш бо чугула херекти дораан боттардырар хүлээлгелг.

Ф. ТАУ.

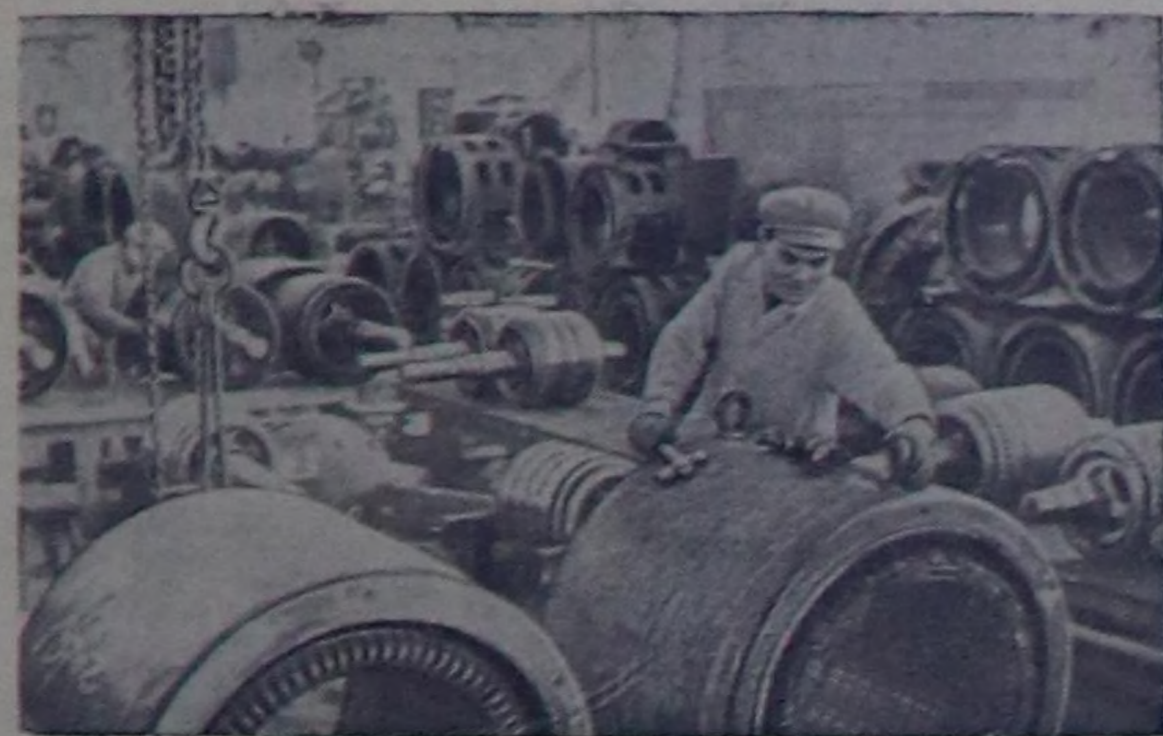
«ШЫННЫ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫН ИЗИ-БИЛЕ

«ХУРАЛДЫ ЫНЧААР ЭРТИРИП БОЛБАС»

Бо чылдын июль 7-де үнгөн №129 «Шын» солунга парлаатынган «Хуралды ынчаар эртирип болбас» деп эгелик чүүлүгө Кызыл көдээ районун «Бай-Булуң» колхозта колхозчуларын хуралын белеткел чок эртирип турарынын дугайында шүгүмчүлзэн.

СЭКП-нин Кызыл райкомундан хынап көөрге, ында бижитинген четпестер шын болуп илерзэн. Ол четпестерин узуткаар-биле райкомунуң бюрозунга чугаалашкаш, ол дугайында буруулуг болган колхозта партия эге организастванын секретары эш Дичи-оолду партия талазы-биле хемчег алган деп СЭКП Кызыл райкомунун секретары эш Ензай «Шын» солун редакциязынга даянаткан.

Кыдат Улус Республикада

Кыдат Улус Республиканың үлө тнур бдурүлгези дүргени-биле хөгжүп турар. Республиканың машина тудуунун заводтары Совет Эвилелиниң бдурүлгелеринин бай техниктиг дуржулгазын шингээдип албышаан, чаа-чаа механизм нер болгаш машиналарны бдурүп үндүрериниң талазы-биле чедиш киннерин чедиң ап турар. Шанхайда күрүнениң электри моторлары кылдыр заводунун коллективни 200 киловатт күчүдүг электри шим чедикчилерни белеткеп эгелээн.

Чурукта: электри моторларын ын чыыда цехинде.

Синьхуа агентлиениң фотозу.

Кыдат ажилчы чоннар СЭКП төөгүзүн өөренип турар

ПЕКИН. Июль 1-ден эгелеп Кыдат Улус Республиканың политчы-рыдышкын четкинде өөредилге чылы эгелээ деп моон мурнда-ла парлалгага медеглээн болгай өөредилгеже Сонгу-Чөөн, Сонгу-Барыя болгаш Сонгу Кыдаттын, ол аякышкыш база чурттуң өске-даа районнарын күрүнө бдурүлгелерин болгаш албан-черлериниң ажилчынары болгаш албан-хаакчытары кирипкен, оларнын дыка хөгү Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязынын төөгүзүн өөренип турар.

«Женьминьжибао» солунуң медеглеп турары болза, даштыкы садыг министрствозунун болгаш ур министрствого дорт чагыртып турар Пекинде албан-черлериниң 3250 ажилдакчылары «ВКП(б) төөгүзүн» Допчу курзун өөренип эгелээ.

Кыдат улус марксизм-ленинизм биле чепсегленип турар

ШАНХАЙ. Марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдары өөренириңе сонургал чаа Кыдаттын ажилчы чоннарында чыл бүрү өзүп турар. «Наньфаньжибао» солунун июль 20-де медеглээн болза, Кантонун ном магазини 15 хүнүн дургузунда И. В. Сталиниң Чогаалдарынын бирги томунга 23 муң ажыг экземпляр чагылганы хүлээп алган.

Чурттуң мурнакчы шахтёрларынын бирги бүгү-кыдат съездизи

ПЕКИН. «Женьминьжибао» солунун июль 24-те медеглээн болза, июль 10-дан июль 20-ге чедир Бздайтге чурттуң мурнакчы шахтёрларынын бирги бүгү-кыдат съездизи болуп эрктен. Съездеге күш-ажылдын 200 ажыг маадырлары олуршкан. Съездиниң төлээлери ажилынын дуржулганын солчуп, бар чептестерни чаыладырының оруктарын айтканнар. Хөмүр даш тывыжын улгатырарынын болгаш чаа бдурүлгүчү күрүнениң ажылдала кирериниң херээнге Кыдат Улус Респуб-

Чехословакиянын улус ажил-агайынын хөгжүлдөзи

ПРАГА. 1953 чылдын II кварталынын дургузунда план күөсөлдөзидеги түндүлдөрдүн дугайында Чехословакиянын күрүнениң статистика эргелелиниң дыйнадыни Чехословакиянын телеграф агентлиели дамчтыкан.

1953 чылдын II кварталынын планы нити продукция бдурүлгезиниң бүгү үлөтүр талазы-биле 99,4 хуу күөсетинген. 1953 чылдын II кварталында үлөтпүрүнүң нити продукциязы 1952 чылдын ол-ла үезиниң денелинден 11 хуу өскөн. 1953 чылдын бирги чартында үлөтпүр бдурүлгези бүдүн 1948 чылдындан бүрүнү-биле ашкан.

1953 чылдын II кварталында үлөтпүрге күш-ажылдын бдурүлгүчүлүү 1952 чылдын II кварталынын денелинден 9,3 хуу улгаткан, а ажил төлөвири ортумаа-биле 5 хуу хире улгаткан.

1953 чылдын II квартал планында көрдүнгөн сорулгалар нефть тывыжынын, дизельдиң оттулар чүүл талазы-биле, бензин, пирит, электротлигезиниң, бедик күштүг электри лампаларынын, дарганнаар

станоктарнын, автоматтарнын болгаш чартык автоматтарнын, тракторларнын, магистраль паровозтарынын, улус сөөртүр вагоннарын, чык автомобильдерини, суперфосфаттарын, күгүр кислотазынын, торгу, будуктар, сазын, уктар, хөм идиктерини, кызылтас болгаш көктараа далганынын, хлеб, белен элтти, маргаринниң болгаш өске-даа продукциянын бдурүп үндүрүүшкүнү ажыр күөсетинген.

Катышкан көдээ ажил-агай кооперативтери болгаш машина-трактор станциялары 1952 чылга бодаарга чаксы хову ажилдарына эн эки белеткенгенер. Машина-трактор станцияларынын күөсөдип турары чаксы хову ажилдарынын нити шөлү 1952 чылдын денелинден 68 хуу калбарган.

1953 чылдын II чартында демир орук, автомобиль, хем, агаар транспортунуң улам ыңайгы хөгжүлдөзи үргүлчүлээн.

Бирги телевизия станциязын харылзаа министрствозу тудуп дооскан болгаш ажылдала кириген.

(СЭТА).

Корейда тайбыңчыдылгага холбаштыр

МООН АРАТ РЕСПУБЛИКА

УЛАН-БАТОР. Корейда тайбыңчыдылгага ат салганынын дугайында дыйнадыгны моон улус канчаар-даа аажок улуг сеткил ханыышкын-биле хүлээп алган.

«Корейда тайбыңчыдылганың дугайында болгаш Корейда дайынны

соксадыр дугайында дугуржулгага ат салганы болза, тайбыңчы күштери дайыннын күштерин тилеп турарынын база бир херечизи болур. Ынчалза-даа ол чорук бистин семерчиледиг болурувусту кошкатпас ужурулу»—деп «Унэн» солун бидеги болгаш Корейда дайынны

ПОЛЬША

ВАРШАВА. Корейда тайбыңчыдылгага ат салганынын дугайында дыйнадыгны польша улус бүгү делегейде тайбыңчы лагериниң канчаар-даа аажок улуг тилелгези деп үнелештир улуг сеткил ханыышкын-биле уткаан. Польша солуннар тайбыңчыдылгага ат салганын таварыштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. М. Маленковтуң Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң

даргазы Ким Ир Сенге телеграмманы болгаш тайбыңчыдылга дугайында документилерин парлап турар. Корейда тайбыңчыдылга болза, бүгү улустар аразынын маргылдаалыг айтырылары сонургалдыг талаларынын күзели турда, тайбың арга-биле шитпирлетинип болур дээр дугайында идегелди берип турар деп «Трибуна люду» солун «Тайбыңчы херээнге улуг салышкын» деп чүүлүндө бижиң турар.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Корейда тайбыңчыдылганы чарганынын дугайында дыйнадыгны болгар улус улуг өөрүшкүнү биле уткуп алган. «Отечествен фронт» болгаш «Труд» солуннар бо болушкунга хамаарышкан мурунку чүүлдерди үнгенер.

Корейда тайбыңчыдылганы чарганы болза, корей улустун болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын чугула тилелгези болур, база улустарнын амьдыралчы эрге-ажыктарына дүжүп турар деп «Отечествен

фронт» солун бижээ. Чаа дайыннын кезенишкенинге төнчүнү салырынга эзиг чүткүшкүнү-биле долдунган тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар ынангаш улустар аразында дүжүкүлүг байдалды кошкадырыпче, улустар аразынын маргылдаалыг болгаш шитпирлетинип айтырыларын дугуржулганын аргазы-биле шитпирлетинип орукту аштап турар тайбыңнын ол тилелгезиниң дугайында дыйнадыгны өөрүшкүнү биле уткуп турарлар деп ол солун бижиң турар.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. Корейда тайбыңчыдылганы чарганы-биле холбаштыр хөй санниг материалдарны бүгү венгер солуннар парлап турар.

Корейда тайбыңчыдылганы чарганы болза, тайбың лагериниң улуг тилелгези болур деп «Сабад нэл»

солун бижээ. Бир тээ Корейда тайбыңчыдылга дугайында айтырыг дугуржулганын аргазы-биле шитпирлетинип болдунган болгонда, өске маргылдаалыг айтырыларын ындаг арга-биле база шитпирлеп болур деп ол солун демдеглеп турар.

ИНДИЯ

ДЕЛИ. Корейга тайбыңчыдылгага ат салганы бүгү-индий солуннарын кичээнгейинин төвүндө туруп турар. Корейда тайбыңчыдылганы тургуска-нынга сеткил ханыышкынны илерети-пшаан, «Хиндустан стандарт» солун бодунуң чүүлүнге, ыналзажок «Ли Сын Ман ам безин тайбыңчы чечээнге каргышты салып турар» деп демдеглеп турар.

«Хиндустан таймс» солун бодунуң чүүлүнге ам болур деп турар политик конференция дугайын сагындырыпшаан, конференцияга Совет Эвилели киржир ужурулу, чүгө ол таварышга конференциянын шитпирлерти «дензиге базышкынын болур деп» бижээ. Ол-ла чүүлде Корейда болгаш бүгү ыраакы Чөөн-чүкте маргылдаалыг айтырыларны тайбың шитпирлээринге үндезин болур Кыдат Улус Республиканы КНО-га хүлээп алырынын дугайында айтырыгны политиктиг конференция шитпирлээр ужурулу деп айтып турар.

Делиниң эртен үнер солуннары көскү черлерде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Г. М. Маленковтуң Ким Ир Сенге байыр чедирген телеграмманын парлап турар.

ЛОНДОН. Рейтер агентлиениң корреспондентизиниң дамчыдып турарын ёзугаар алдыга, Индиянын премьер-министри Неру бо хүн Карачи пресс-конференцияга чүве чугаалап тура, Корейда тайбыңчыдылганы чарганы холбаштыр мынчаар чугаалаан:

«Мурнунда ам-даа канчаар-даа аажок улуг бергелер бер-даа болза, бо базым-биле бүгү-делегей тайбыңчы эргилдени кылган». Тайбыңчыдылганы боттандырырынга, ылангыг тугтурган шериглерини солчурунга болгаш камгалаарына Индиянын киржилгези болза, аана улуг харыс-салганы хүлээдиң турар деп Неру демдеглээн.

(СЭТА).

Корейда тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага генерал Пын Дэ-хуэй ат салган

ПЕКИН. Синьхуа агентлиениң корреспондентизиниң Кэсондан дамчыдып турары болза: Бо хүн Кэсонга эртенгиңиң 9 шак 30 минута турда, кыдат улустун эки-турачыларынын командылакчызын

генерал Пын Дэ-хуэй Корейда тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага болгаш тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага немелде кылдыр кылган түр дугуржулгага ат салган.

(СЭТА).

Корей фронтузунда дайын чорудулгазын соксатканы

ПЕКИН. Синьхуа агентлиениң корреспондентизиниң корей фронтузунда дамчыдып турарын ёзугаар алдыга, июль 27-де ол чериниң-биле 22 шак турда Корейаны Улустун армиязынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын бүгү чепектиг

күштери маршал Ким Ир Сен биле генерал Пын Дэ-хуэйни тайбыңчыдылга дугайында дужаалын ёзугаар дайынга удур дайын чорудулгаларын бүгү корей фронтузун дургаар соксаткан.

(СЭТА).

Корейда тайбыңчыдылганы хайгаараарынын талазы-биле чехословак болгаш польша төлээлериң кежигүннериниң Корейге чорутканы

ПЕКИН. Синьхуа агентлиениң июль 27-де дамчыткан медезиде чугаалап турары болза, Корейда тайбыңчыдылганы хайгаараарынын талазы-биле чехословак болгаш польша төлээлериң кежигүннери ол хүн Пекинден Корейге үнүпкенер. Комиссиянын чехословак кежигүңү генерал-лейтенант Франтишек Бу-

реш биле комиссиянын польша кежигүнү генерал-майор Мечислав Вонгровский олар Корейда тайбыңчыдылганы хайгаараарынын талазы-биле комиссиянын ажылынга киржи-биле боттарынын чурттарынын ажилдакчыларынын бирги бөлүү-биле кады Корейге чорупканнар.

(СЭТА).

Нью-Йорк биржазында акша үнезинин кудулааны

НЬЮ-ИОРК. Ассошиэйт Пресс агентлиениң медезеп турарын ёзугаар алдыга, «Корейда үгер-боодажы дыйналбастай бээрге» Нью-

Йорктуң фонд биржазында акшаның үнези кудулаан.

(СЭТА).

СПОРТЧУ НЕДЕЛЯ

ЧУРТТУҢ СТАДИОННАРЫНДА

— Прага—Москва!
— Чехословак-совет найрал делгерезини!
— Чехословак Республикага байыр!

Шак мындыг кыйгылар-биле москвачылар Чехословакиянын шиллиндек национал командазынын капитаны Ладислав Новакты хол кырынга көдүрүп алгаш чоруп турганнар. Чехословакиянын бут-бөмбүкчүлери бүгү-делегейни бедик черезиниң оюуну көргүзүп, Москваның динамочуларын тилеп ап шыдааннар.

Бо воскресеньде болган маргылдаа-биле спорттун янзы-бүрү хевирлериниң бут-бөмбүүнүн, чадаг-терге чарыжынын, бедик черден сугже халыгынын, хемелээриниң талазы-биле бүгү-делегейини эш-хуу журажышкынынын сериязы доозулган. Венгриянын, Герман Демократтыг Республиканын, Польшанын, Румынанын, Чехословакиянын болгаш Швециянын спортсменнери Москвага маргышканнар. 500 муң хире кижжи көрүкчүлүгү болган шак бо янзы-бүрү хевириниң маргылдаалары совет спортсменнериниң чедишкенири-биле эрктен. А оларнын түнөөлери солуннардан болгаш радио дамчыдылгаларындан хөй-нититиге калбаа-биле билдинген.

Чүгө эрктен неделениң дургузунда Латвиянын, Казакхстаннын аар атлеттери Вильнюске ужурашканнар, Таджикистаннын «Колхозчи» деп спорт нитилелиниң мөгелери биле Узбекстаннын «Пахтакор» деп колхозчу нитилелиниң мөгелери ужурашканнар. Эстониянын болгаш Грузиянын спортсменнериниң «Найралды оюну» чокота чаа доозулган. Россия Федерациязынын, Украина-нын, Белоруссиянын, Грузиянын, Азербайджаннын, Армениянын, Узбекстаннын, Молдавиянын, Эстония-нын, Латвиянын, Литваның болгаш бистин Төрээн чуртувустун өске-даа республикаларынын спортсменнери киришкен ССРЭ-ниң 400 ажыг спортсменнери аныяктарыны бүгү-делегей спортчу фестивалыңга аъттанганнар. Эрктен неделениң ийги онза чүүлү болза, аныяктарын спортчу маргылдаалары болур. Астраханьга РСФСР-ниң 100 ажыг аныяк хеме эжикчилери ужурашканнар. Аана саратовчулар тилээнер. «Искра»,

«Даугава», «Калев», «Жальгирис», «Буревестник», «Локомотив» деп нитилелдериниң чүс ажыг аныяк спортсменнери Вильнюске теннис маргылдаазын эрттиргенер. Москва-нын «Аныяк пионерлер» деп стадионуун теннисчилери тилээнер. Эвилелдешкен он дөрт республикаларын 285 чадаг-тергечилери Тулага маргышканнар. Калугага эрттирген стол кырынын бүгү-эвилел тенниниң маргылдаазына аныяктарын 12 командадары киришкенер. Аныяк эстончулар аана тилээнер.

Латвиянын найсалыгына болуп эрктен Латви ССР-нин баскетбол талазы-биле бирги чери дээр маргылдаага Риганың аныяктар командазы шыгырап үнгөн.

«Күш-ажыл резервилери» деп эки-тура спорт нитилелини тургусканындан бээр он чыл болганыга алдар болдурган бүгү-эвилел маргылдаалары Киевке болуп эрктен. Аныяктарынын бо нитилелинде спорттун 33 хевирлерин өөренип турар, оон секцияларында 700 муң хире кижжи бар. Оларнын эргезинде 57 стадионнар болгаш 9 муң спорт шөлдери бар.

Июль болза, чагы спортчу сезонун айтарынын бирээзи. Стадионнарга кандыг бир спортчу улуг бөлушкүннар болбайн барган хүн черде чок. Ортаакы Азиянын болгаш Закавказьеиниң национал оюннарын санавакса, бистин чуртувуска спорттун 47 хевирлери хөгжүп турар.

ССРЭ-ниң Куйтура министрствозунун дээди өөредилге черлериниң командазынын бирги черин алганы студентилериниң II бүгү-эвилел спартакиадазындан ангыда эрктен неделе-дала дыка хөй санниг маргылдаалары чоруткан. РСФСР-ниң бирги чери дээр мото-чарыш Ростовка болган. Тилелгени челябинкичлер чедип алганнар. Тбилисиге «Динамун» баскетболистери бүгү-эвилелдин бирги чери дээр маргышканнар. Аана киевчилериниң херээженер командазы болгаш шөлдүн эзи оолдар командазы тилээнер. Тернопольга эрктен «Буревестник» нитилелини бүгү-эвилел маргылдааларына бирги черини ленинградчыларын эштикчилери чаалап алганнар.

Юр. ВАНЬЯТ.

Бут-бөмбүүнүн талазы-биле делегейиниң эш-хуу журажылыгалары

Июль 25-те Москвага төп «Динамо» стадионга «Юргорден» (Швеция) биле «Спартак» (Москва) командаларынын аразына бүгү-делегейниң эш-хуу журажылгазы болган.

Маргылдаа 2:1 санниг болуп, Чехословакиянын шиллиндек командазы Москваның динамочулары-биле ойнаан.

Маргылдаа 2:1 санниг болуп, Чехословакиянын шиллиндек командазынын тилелгези-биле доозулган.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ОЛ.

АДА-ИЕЛЕРГЕ, ӨӨРЕНИКЧИЛЕРГЕ

1953 чылдын август 1-ден эгелеп орус, тыва дылдарда өөредилге номнарынның массалыг садыглаашкыны эгелээр. Хергелетизе чогуур өөредилге номнарын ном садыглаашкынын база хергелет кооперациязынын бүгү-ле магазиннеринден, киоскилеринден негепер.

Ном садыглаашкынын область конторазы.

ЫТКАДЫ

Ыткадын бүгү хевирлериниң үрелеринде хөй санниг аскорбиновая кислотаның («С» витамини), а ол ышкаш хөй каротин («А» витамини талазы-биле), элээн хөй санниг демир, рибофлавина («В2» витамини), цитрина («Р» витамини) синиккен туруп турар. Оон ангыда ыткады болза, яблоктуг болгаш оон өске-даа кислоталардан база дубильдыг чүвөлөрдүн туруп турар. «С» витамин болза, шынар талазы-биле лимонтуг соктан артык.

Ыткадын чамдык бир хевирлеринде «С» витаминниң саны 10—17 хуу чедип турар. Аскорбиновая кислота («С» витамин) болза, цынга деп аарыгны баш удур болдурбас болгаш экиртин эмнээр, кижиниң каднын быжылгаар, халдавыртыг аарыларга удур кижиниң организминин удурланышкынын бедилер. Цынга деп аарыгнын чажыт хевирини (нитти коштак, шаг-шлек чок, дүрген аартап баксыраар, ажил кылдыр аргазы кудулаар) байдалынын үезинде аскорбиновая кислотаны («С») витаминни ажиллап турар.

Ыткадын үрелеринде «Холосас» деп препаратты кылып үндүрер, ол болза, өтүн оруктарынын, өт сыйынынын болгаш баарынын дегдирген аарыларын эмнээринге чедишкенин ажиллатынып турар. Ыткадын кургаткан үрелерин хайындырган шай хевирлиг, бажыңга эм кылдыр хергелээринге калбаа-биле ажиллап турар.

Урезиннерин болгаш теңичештерин аштап каапкан, ыткадын бүдүн кургаткан үрелерин болгаш картын «С» витаминоз-биле кады ажиллап турар, бир стакан хайындырган сугта-ла ыткадын үрелерин столован шоопулааның ийи иштин холааш, суук чүүл кылдыр кылып алыр. Ынангаш ону 3 минута дургузунда (аскорбиновая кислотаны дүрген баксырадып үрөй бээр килород агаар-биле кады эвээш кирзин дээр) быжыг дугалагы савага эки эзилдир хайындыраар, оон соонда болур кылдыр чартык шак дургузунда тургузуп каар. Ол хайындырган суук чүвени хүнде ийи катап, чемениринин мурнунда 30 минута бурунгаар чартык-чартык стакан иштиң ижер.

Областың бүгү алтекеларында ыткадын үрелерин болгаш картын хостуу-биле садып турар.

Тыва областың санитар чырыдышкын бажыны.